

Márk Zsuzsanna

TRIANON ÉS ÉN, TRIANON ÉS MI

Sok időre volt szükségem, mire meg tudtam érteni és fel tudtam dolgozni, hogy én erdélyi magyar vagyok. Az elején egyértelmű volt, hogy magyar vagyok, hiszen mindenki magyarul beszélt körülöttem. Aztán nem értettem, hogy miért kell nekem románul tanulnom, ha én magyar vagyok. Később nehezemre esett megérteni, hogy miért azt kell írnom mindenhol, hogy „román állampolgár”, ha én magyar vagyok. Aztán elkezdett lelkiismeret-furdalásom lenni, mert a román csapatnak szurkolok, amikor a téli olimpiát nézem. Valamiért azt hittem, hogy választanom kell, hogy román vagy magyar kell legyek, de ma már tudom, hogy erdélyi vagyok.

Márk Zsuzsa vagyok, 21 éves. Erdélyben születtem, ott is éltem az egyetemi évek kezdetéig. 2018 óta Budapesten élek, és néha még mindig nem érzem otthon magam. Külhoniságom és Trianon megértése nehézkes és hosszú folyamat volt, de ma már büszkén tudom mondani, hogy erdélyi vagyok. Első találkozások alkalmával nem szoktam túl sok információt megosztani magamról, de az, hogy erdélyi vagyok, általában az első pár percben előkerül.

Hároméves koromban tűnt fel először, hogy más nyelven is beszélnek körülöttem. Egy olyan környéken éltünk, ahol nem volt magyar óvoda, így szüleim kénytelenek voltak román óvodába vinni. Ezzel csak az volt a probléma, hogy egyáltalán nem beszéltem románul, valószínűleg annyit tudhattam, hogy „igen” és „nem”. Kevés emlékem van arról az időszakról, de arra tisztán emlékszem, hogy nagyon félttem. Mivel nem tudtam románul, nem tudtam elmondani, ha valami gondom volt, nehezen tudtam részt venni a közös játékokban, és nem igazán tudtam a többi gyerekkel játszani. Az első ovis barátom a takarítónéni volt, mert ő tudott magyarul. Hozzá szaladtam, ha ki kellett mennem a mosdóba, őt kerestem, ha szomjas voltam, neki mutattam meg a rajzaimat.

Amikor kilencéves voltam, a nagyszüleimnél vakációztam Kolozsvár mellett. Egyik nap elmentünk kirándulni a Tordai-hasadékhoz. Amíg az ebédre vártunk, az akkor hatéves unokatestvéremmel a közeli kis patakban játszottunk. Akkor sem igazán mertem románul beszélni, de már tudtam pár szót. Mellettünk három román gyerek játszott, hívtak minket is, hogy játsszunk velük, de mivel nem tudtunk románul, nem válaszoltunk. Újra hívtak minket, már kevésbé kedves hangnemben, végül megkérdezték, hogy miért nem beszélünk. Annyit tudtam kinyögni, hogy „suntem maghiari”, ami azt jelenti, hogy magyarok vagyunk. Ekkor elkezdtek nevetni és sárral dobálni minket, gondolom, nem díjazták magyarságunkat. A kis unokatestvérem sírni kezdett, úgyhogy otthagytuk a patakot, majd szép csendben visszamentünk a nagyszülőkhöz, és nem beszéltünk az incidensről.

Amikor tízéves voltam, egy olyan faluban laktunk, ahol a rendőrökön és az orvoson kívül mindenki magyar volt. Olyan volt, mint egy kis oázis, ahol a nap legnagyobb részére el tudtam felejteni, hogy mennyire megijeszt a román nyelv. Aztán egy nap kötelező oltást kellett kapnunk, így az osztálytársaimmal az orvosi rendelőben vártunk a sorunkra. Volt, aki az oltástól félt, de legtöbben attól féltünk, hogy az orvosnő kérdez majd valamit tőlünk, mi pedig nem értjük. Egy kis papírkára leírtam pár egyszerű mondatot, hogy tudjak lesni valahonnan, ha netán szükség lenne rá, de a papírkám

a kabátom zsebében maradt. Erre csak akkor jöttem rá, amikor az orvosnő megkérdezte, hogy van a kishúgom, aki akkor kétéves volt. Egy pár pillanatra azt hittem, kiugrik a szívem a helyéről.

Amikor tizenkét éves voltam, egy olyan városkába költöztünk, ahol túlnyomó többségében románok éltek. Ez éles váltás volt számomra az előző lakhelyünkhöz képest. Ekkor már nagyjából tudtam románul, de nagyon féltem beszélni. Azzal, hogy olyan környezetbe kerültem, ahol mindenki nagyon jól tudott románul, csak romlott a helyzet. Még akkor is felírtam a kezemre a mondanivalómat, amikor buszjegyet vettem. Rettegtem attól, hogy kinevetnek a rossz románom miatt, így ha csak lehetett, nem beszéltem.

Amikor tizenöt éves voltam, a Kolozsvári Református Kollégiumban kezdtem a kilencedik osztályt. Ez azt jelentette, hogy 300 kilométerre voltam a szüleimtől, és kollégiumban laktam. Az év eleji szintfelmérő tesztet románból négyes lett, ami Magyarországon a kettősem éri el, tehát bukó jegy. Egy rossz jegy nem nagy dolog, számomra viszont szörnyűség volt. Szinte minden másból jó voltam, de a román egy kisebb rémálom volt sokunknak. Onnantól kezdve minden románóra előtt rettegtem, és a füzetemet bújtam, remélve, hogy nem szólítanak fel, és nem kell románul beszélnem a többiek előtt.

Amikor tizenhat éves voltam, volt egy kisebb balesetem, és eltört a könyököm. Vissza kellett mennem ellenőrzésre, de az orvosom román volt. Tizenhat évesen, amikor más országokban már jogosítványom lehetett volna, én megkértem anyukámat, hogy írja le nekem pontosan, szóról szóra, hogy mit kell mondjak az orvosnak, mert annyira féltem románul beszélni.

Amikor tizenkilenc éves voltam, érettségire készültem. Az összes tárgyamtól féltem, de egyiktől sem annyira, mint a romántól. Annyira rettegtem, hogy a románra nagyjából háromszor annyi időt fordítottam, mint az összes többi tárgyamra. Az utolsó hetekben már semmi másból nem állt a napom, csak a romántanulásból.

Ugyanabban az évben, tizenkilenc évesen elmentem életem első állásinterjújára. Szinte biztos voltam benne, hogy nem fognak felvenni, mert a romántudásom nem volt megfelelő, így nagyon meglepődtem, amikor behívtak egy elbeszélgetésre. Az interjú kez-

dete előtt szinte félórán keresztül sírtam a bejárat mellett, mert annyira féltem, hogy nem leszek elég jó, a romántudásom nem lesz elég jó. Összeszedtem magam, bementem, és már az első kérdésre alig tudtam válaszolni a torkomban lévő gombóctól.

Amikor húszéves voltam, felvettek a kiválasztott egyetememre. A beiratkozás előtt felkerestem a tanulmányi ügyintézőmet, mert nekem minden picit másképp ment, mint ahogy normál esetben kellett volna, mivel Romániában érettségiztem. Bár a magyar állampolgárságom 2012 óta megvan, a hölgy, miután látta, hogy a lakcímkártyámon az szerepel, hogy „külföldi lakcím”, közölte velem, hogy nem vagyok igazi magyar, amíg nem lakom Magyarországon. Az ezután következő mondatokból csak annyi maradt meg, hogy így már külföldinek minősülök és nem magyarnak, így nem vagyok jogosult az állami helyemre.

Most huszonegy éves vagyok, és még mindig vannak emberek, akik megkérdezik tőlem, hogy ha én román vagyok, akkor miért tudok magyarul, vagy hogy miért nem beszélek helytelenül és tájsházban, mint ahogy azt a filmekben hallották.

Ezek mind hétköznapi példák, apróságok, amelyek tökéletesen megmutatják, hogy milyen is valóban külhonnak lenni. Ez nem az a kép, amely sokszor eltúlozva jelenik meg a sajtóban, vagy amelyről a tudományosnak álcázott könyvek beszélnek. Nem tagadom, vannak csúnya pillanatok, amikor közel akarják megdobálni a március 15-i ünnepek résztvevőit, de ez sokkal több annál. Ez egy belső harc, szorongás, aggodalom és bizonytalanság, és nem a folyamatos fizikai fenyegetettség.

Az egyetemen tanultam egy történelemfilozófiai elmületről, amelynek neve kihívás és reakció. Az elmélet Arnold Toynbee élete legnagyobb művében jelent meg, a tizenkét kötetes *A study of history* című munkában. Toynbee huszonhat nemzet hatalomra jutását és bukását elemzi azt állítva, hogy minden nemzet találkozik kihívásokkal, legyen szó új terület meghódításáról, belső gondokról, külső nyomásról vagy túl nagy bőségről. Ha ez a kihívás túl gyenge, akkor a nemzet nem fog fejlődni, és előbb-utóbb elbukik. Ha a kihívás túl nehéz, akkor a nemzet szintén elbukik, mert

képtelen lesz megoldást találni a problémára, viszont ha a kihívás megfelelő mértékű, akkor a nemzet megerősödik és felülemelkedik a problémán. Ennél természetesen sokkal többről van szó az elméletben, de számomra fordulóponthoz vezetett. Bár Magyarország nem egyike az elemzett országoknak, mégis elkezdtem azon gondolkodni, hogy mit írt volna Toynbee a mai magyarokról, hogy látná helyzetünket, mit gondolna arról, ahogy a Trianon okozta helyzetet kezeljük, hiszen Trianon nem más, mint egy nehezebb kihívás, amellyel szembe kell néznünk. Ekkor lett egyértelmű számomra, hogy Trianon nem egy halálos ítélet, hanem egy kihívás.

Az elején nem értettem a helyzetet, majd utálni kezdtem a románokat, amiért nem engedik, hogy mi újra magyarok legyünk. Sokáig elhittem a nagyon negatív képet, amelyet a románokról festenek, azt hittem, mindenikük gonosz, és bántani akarnak minket, azt hittem, mindenikük csúfolkodik a magyarságunkkal, és olyanokat mondanak, hogy tűnjünk el az országukból. De ez nem így van. Vannak románok, akik kíváncsiak a történet másik oldalára is, vannak románok, akik szeretnének megtanulni magyarul, mert szerintük ez egy különleges nyelv. Vannak románok, akik barátként gondolkodnak ránk, és nem ellenséggként vagy betolakodóként.

Otthon ritkán beszéltünk Trianonról és az így kialakult helyzetről, ez egy olyan téma, amelyről mindenki tudja, hogy van, de nem firtatja, ha nem muszáj. Ez azt hiszem abból is következik, hogy a mi családjunk viszonylag fájdalom- és veszteségmentesen élte túl a változásokat. Nem szakadt szét végérvényesen a családjunk, magyarságunkat megtartva lehetek én is ma magyar. Sajnos nagyszüleim elhunytak, mielőtt tudatosan megkérdezhettem volna tőlük, hogy ők hogyan élték meg, ők mitől féltek, és minek örültek. Tudom, hogy az ők életükben is sok hétköznapi és apróságoknak tűnő helyzet volt, amikor szinte teljes mértékben megváltozott a jól ismert világuk, de soha nem hallottam őket negatívan beszélni az életükről. Ma már tudom, hogy ez nagymértékben befolyásolta azt, ahogyan én az egész helyzetre tekintek.

A szüleimről és az ő Trianon-történetükről szeretnék mesélni. Nem a lelkizős, történetmesélgetős fajta család vagyunk, így csak

néha elejtett történetekből tudtam összerakni magamban az ő élményüket is. Sokáig nem értettem, hogy miért nem beszélünk minderről, de így huszonegy évesen úgy gondolom, hogy ez is segített a helyzet elfogadásában. Azzal, hogy nem beszéltünk minden apró történésről és sérelemről, lehetőséget teremtettek számomra, hogy őszintén megformáljam véleményemet, hogy saját élmények alapján és külső hatás nélkül megértsem, miért érzem azt, amit. Ha jól emlékszem, már tizennyolc éves voltam, amikor megkérdeztem édesanyámtól, hogy ő végül is miért román és nem magyar tanítóképzőben végzett. Amíg el nem kezdtem gondolkodni a saját továbbtanulásomon, eszembe sem jutott rákérdezni erre. Azt tudtam, hogy ötödik osztálytól már román iskolába járt, mert nem volt más a környéken, és titokban mindig örültem, hogy nekem az oviban véget ért ez az élmény, de a történet folytatása meglepett. Mivel román iskolába járt a felvételi időpontjáig, a magyar tanítóképzőben elutasították, mondván, hogy aki román iskolába járt, az ne tanítson magyar gyerekeket. Bár tökéletesen beszél magyarul, és szerintem több magyar házi olvasmányt olvasott el önszántából, mint én, nem engedték, hogy felvételizzen. És újra a külső körülmények szabták meg életünk alakulását. Édesapám története is az iskolához köthető, de picit másképp. Nagytatám mérnöknek szánta, így sokáig román iskolába járt, amíg el nem döntötte, hogy márpedig ő lelkész lesz. A felvételin nem csak káté- és bibliaismeret-vizsga volt, hanem magyar is, így kiállva a döntése mellett, végzős évében átiratkozott az akkor induló magyar középiskola végzős osztályába. Ez a két különálló és egymástól teljesen független eset ugyanarra tanított meg. Minden helyzetből a lehető legjobbat kell kihozni, akkor is, ha az nem az, amit eredetileg szerettünk volna, és akkor is, ha ijesztő.

Én pontosan így élem meg a magyarságom, bárhol is vagyok. Vannak helyzetek, amelyek nem ideálisak, amelyek nem kedvünkre valók, amelyek megijesztenek. A külhoniak helyzetében ezek mind megjelennek, megfűszerezve egy kis szorongással és bizonytalansággal. Ennek ellenére ez egy olyan helyzet, amellyel együtt kell tudnunk élni, és lehetőségeinkhez képest a legjobban kell tudnunk megélni. Elmondhatatlanul sok függ attól, hogyan éljük meg. Ami-

kor hároméves voltam, és senkivel nem tudtam játszani az oviban, legalább ott volt a takarítónéni, aki hátralevő ovis éveimben az egyik legjobb barátom lett. Amikor kilencéves voltam, és kinevettek azért, mert magyarok vagyunk, reszkető lábakkal és komoly gondolkodás árán ugyan, de meg tudtam kérni a nevető gyerekeket, hogy hagyják abba, és ne bántsanak. Amikor tízéves voltam, és a román orvosnő beszélgetni próbált velem, én pedig rájöttem, hogy nincs nálam az előkészített kis válaszos papírkám, bár úgy válaszoltam neki, mintha az életem múlna ezen, reszkető kis hanggal, de végül válaszoltam. Amikor tizenkét éves voltam, és még buszjegyet venni is féltem egyedül, egy olyan legjobb baráttra leltem, akinek édesanyja román, így volt, akinek a kedvéért megerőltessem magam, és pár szót merjek végre románul is kimondani. Amikor tizenöt éves voltam, és már az év elején bukásra álltam románból, sok késő esti tanulás és segítségkérés után kijavítottam a jegyemet, és titokban, szép lassan kezdtem megszeretni a román irodalmat. Amikor tizenhat éves voltam, és anyukám által előre megírt szöveggel mentem az orvosomhoz, mert féltem románul beszélni, végül eltettem a papírkámat, és megpróbáltam önállóan elmondani, hogy érzem magam. Amikor tizenkilenc éves voltam, és az érettségire készülve minden más tanulnivalót elhanyagoltam a románérettségi miatt, mert annyira rettegettem tőle, végül akkor kaptam románból az egyik legjobb jegyemet. Amikor tizenkilenc éves voltam, és elmentem életem első állásinterjújára, és az ajtó előtt sírtam, mert féltem, végül megkaptam az állást, és pár hónap alatt megtanultam bátrabban beszélni románul. Amikor húszéves voltam, és azt mondták nekem, hogy nem is vagyok igazi magyar, rájöttem, hogy nem attól leszek valóban magyar, amit mások mondanak rólam. Most huszonegy éves vagyok, és már tudom, hogy nem szégyen az, hogy szépen tudok beszélni románul is és magyarul is.

Ezek mind kihívások voltak, amelyek akkor nagyon ijesztők voltak számomra, de mindenik helyzetből tanultam valamit, mindenik helyzet következtében erősebb és bátrabb lettem. Ilyen volt és ma is ilyen Trianon is a külhoniak számára, egy helyzet, amely nem ideális, de távolról sem jelenti a világvégét számunkra. Végso

son, Trianonnak is fontos szerepe volt abban, hogy hagyományaink így megmaradtak, és ennyire fontosak számunkra. Nehéz megmondani, hogy Trianon nélkül mi lenne a gyönyörű kalotaszegi vidékkel, ahol a lányok ma is maguk varrják meg első mellényüket és pártájukat, mi lenne a széki falvakkal, ahol vasárnap még mindig népviseletben mennek templomba, vagy a Mezőséggel, ahol még mindig magától értetődő, hogy a nagymamák régi népdalokra tanítják unokáikat. Ezek kincsek, amelyek ma is élnek.

Nem gondolom azt magamról, hogy rengeteg különleges tulajdonságom lenne, amelyeket az emberekkel mindenképp meg kell osztanom, de az, hogy erdélyi magyar vagyok, igenis olyan valami, amire megtanultam büszkének lenni és nem rejtegetni. Szeretném, ha el tudnám mondani a többi fiatalnak is, hogy bár Trianon egy szomorú dolog, távolról sem annyira negatív és sötét, mint ahogy az sokuk gondolataiban él. Számomra, akit Trianon nap mint nap érint, nem negatív és sötét, csak egy nehezebb kihívás, amellyel meg kellett tanulnom megküzdeni.